

Міністерство освіти і науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту
Кафедра обліку та аудиту

БОРЗЕНКО ІРИНА АНДРІЇВНА

Реферат

кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ОПОДАТКУВАННЯ (ЗА ДАНИМИ ПІДПРИЄМСТВА «XXX»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(освітня програма «Облік і оподаткування»)

Науковий керівник: кандидат
економічних наук, доцент
Бірченко Наталія Олександрівна

Харків – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах питання обліку та аудиту дебіторської заборгованості є досить важливим для вітчизняних підприємств, оскільки часто контрагенти невідповідально ставляться до виконання платіжних зобов'язань перед своїми партнерами. Проблема неплатежів зумовлює актуальність дослідження обліку та аудиту дебіторської заборгованості для вітчизняних підприємств. Фінансова стабільність будь-якого підприємства значною мірою залежить від ефективності системи розрахунків з дебіторами. Наявність дебіторської заборгованості призводить до вилучення коштів з обороту, що перешкоджає успішній діяльності будь-якого підприємства. Ситуація погіршується ще й незадовільною організацією обліку та внутрішнього контролю за виконанням договірних зобов'язань. За таких умов керівництву досить складно прийняти раціональні управлінські рішення.

Концептуальні основи й проблеми обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками розглядають у наукових працях вітчизняні вчені-економісти: Т.Г. Маренич, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Пархоменко, Л.І. Бабій, В.С. Белозерцев, М.Д. Білик, Т.В. Давидюк, О.В. Доброволька, Т.С. Єдинак, К. Єрохін, Н.В. Карчова, О.І. Лінник, О.Г. Лищенко, М.М. Накшерська, В.В. Шепелевич та інші. Враховуючи здобутки науковців з обліку та аудиту дебіторської заборгованості, в умовах постійної нестабільності економіки та перебування підприємств у кризовому стані деякі питання залишаються недостатньо досліджені. Вищевикладеним і визначається актуальність та своєчасність обраної теми дослідження, формування її мети та завдань.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи. Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємствах агропродовольчої сфери.

Мета дослідження обумовила постановку і шляхи вирішення наступних завдань:

- розкрити загальні положення визнання, оцінки та класифікації дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати зміст, принципи і форми безготівкових розрахунків;
- визначити сутність, мету та завдання аудиту;
- проаналізувати основні показники фінансового стану Підприємство «XXX»;
- охарактеризувати первинний, аналітичний і синтетичний облік розрахунків з покупцями і замовниками та з різними дебіторами в Підприємство «XXX»;
- розробити рекомендації щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю.

Об'єктом дослідження є господарські операції з обліку дебіторської заборгованості в сільськогосподарських підприємствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні й організаційні аспекти ведення обліку дебіторської заборгованості.

Методи дослідження включають діалектичний метод пізнання та системний підхід. При дослідженні теоретичних засад обліку дебіторської заборгованості використовувалися прийоми абстрактно-логічного методу (аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія і зіставлення). В аналітичних дослідженнях застосовувалися методи порівняння, графічного зображення, табличного подання, групування.

Інформаційною базою, що використана при виконанні дослідження, стали чинні законодавчі акти, дані фінансової та статистичної звітності Підприємство «ХХХ», дані первинного, синтетичного та аналітичного обліку підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною завершеною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення поставленого завдання.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,3 д. а.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку літератури та додатків. Вона виконана на 89 сторінках комп'ютерного тексту, містить 18 таблиць та 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 100 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Основні положення обліку дебіторської заборгованості» розглянуто визначення, визнання, оцінка та класифікація дебіторської заборгованості; принципи і форми безготівкових розрахунків; сутність, мета та завдання аудиту.

У другому розділі «Стан обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю» розкрито організаційно-економічну характеристику підприємства, первинний, синтетичний і аналітичний облік дебіторської заборгованості; облік резерву сумнівних боргів.

У третьому розділі «Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю» розкрито: удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості; удосконалення управління дебіторською заборгованістю.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретико-методичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю. Висновки і пропозиції, сформовані на основі результатів дослідження, полягають у наступному:

1. Раціональна організація обліку дебіторської заборгованості має стратегічне значення для підприємств. Результати цього процесу безпосередньо впливають на фінансову стійкість, базу оподаткування підприємств, виконання плану доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення пріоритетних цілей розвитку в умовах ринку та забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості господарської діяльності.

2. Проведено оцінку основних економічних та фінансових показників підприємства «ХХХ». В 2019 році підприємство спеціалізувалося на вирощуванні соняшника та зернових культур, питома вага яких в структурі товарної продукції склала відповідно 32,95 % та 26,25 %, а також на виробництві продукції борошномельно-круп'яної промисловості, питома вага якої в структурі товарної продукції склала 23,29 %. Площа сільськогосподарських угідь за 2017-2019 роки зменшилася на 20,3 % і склала 4790,3 га. Середньооблікова чисельність працівників в 2019 році в порівнянні з 2017 роком зменшилася на 23,7 % і склала 158 чол., середньорічна вартість основних засобів зменшилася на 11,6 % і становила 79839,5 тис. грн., середньорічна вартість оборотних активів збільшилася на 40,6 % і склала 180922,0 тис. грн. Рівень збитковості підприємства в 2019 році склав 6,2 %. Отже, підприємство має звужений тип відтворення.

3. Підприємство «ХХХ» неліквідне та неплатоспроможне підприємство, так як всі показники не відповідають значенням, що рекомендуються. Підприємство не має достатньо оборотних активів для погашення своїх поточних зобов'язань.

4. Оборотність активів (коефіцієнт ресурсовіддачі) в підприємства «ХХХ» в 2019 році склав 0,43, що на 0,15 менше, ніж в 2017 році. Фондовіддача в 2019 р. складає 1,49, що на 0,14 менше в порівнянні з 2017 роком. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився на 0,49 і склав 0,66. Відповідно, період одного обороту оборотних активів збільшився на 232 дні і склав 545 днів. За системою показників ділової активності підприємства можна зробити висновок, що ділова активність знижується.

5. В 2019 році підприємство «ХХХ» отримало збиток від реалізації продукції в розмірі – 7903,0 тис. грн. При цьому рівень збитковості реалізованої продукції склав 6,6 %. Такі зміни характеризують зниження ефективності діяльності підприємства.

6. Бухгалтерський облік на підприємстві «ХХХ» ведеться бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером. На підприємстві затверджено наказ про облікову політику, робочий план рахунків. Для ведення

облікового процесу на підприємстві використовується автоматизована форма обліку на основі програми «1С: Бухгалтерія 7.7».

7. Визначено, що взаємовідносини підприємства «ХХХ» з покупцями пов'язані з укладанням договорів купівлі-продажу своєї продукції (товарів), підряду на виконання робіт (надання послуг). НА підприємстві «ХХХ» до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» відкрито тільки субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями». Резерв сумнівних боргів на підприємстві не створюється, що є порушенням правил ведення бухгалтерського обліку.

8. Взаємозвірки з покупцями і замовниками в Підприємство «ХХХ» проводяться два рази на рік: після першого півріччя і в кінці року. З метою посилення контролю за обліком розрахунків та своєчасним погашенням дебіторської заборгованості з покупцями і замовниками запропоновано щомісячно здійснювати взаємоперевірки стану розрахунків з покупцями і замовниками.

9. Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями призначений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання. В Підприємство «ХХХ» відкриті субрахунки 371 «Розрахунки за виданими авансами», 372 «Розрахунки з підзвітними особами», 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами».

10. Доведено, що необхідно уникати ототожнення розрахунків з підзвітними особами з обліком сум у ході та за підсумками відрядження, оскільки коло обслуговуваних підзвітними коштами операцій є значно ширшим, за видами таких операцій. Доцільним є запропонувати змінити назву субрахунку на більш відповідну (наприклад «Розрахунки з підзвітними особами та за відрядженнями»). А вже безпосередньо в процесі обліку на підприємстві відкривати рахунки четвертого порядку. Кількість і назва цих рахунків залежить від виду діяльності підприємства, його розмірів і чисельності підзвітних осіб. Для прикладу можна запропонувати такі субрахунки:

3721 «Розрахунки, що пов'язані з придбанням ТМЦ і оплатою дрібних послуг»;

3722 «Розрахунки за службовим відрядженнями»;

3723 «Розрахунки, що пов'язані з реалізацією сільськогосподарської продукції».

11. Згідно діючих нормативних положень величина резерву сумнівних боргів за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості може визначатися на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Даний метод є найбільш точним, оскільки досліджуються реальні дебітори, а не розраховуються середньостатистичні коефіцієнти. Проте відсутні чіткі

рекомендації, за яких умов можна вважати заборгованість сумнівною, що дає можливість підприємству впливати на прибуток, маніпулюючи показником резерву. З іншого боку, при великій кількості контрагентів даний метод стає занадто трудомістким, отримання достовірної інформації стосовно економічної та фінансової діяльності партнерів є досить проблематичним. Тому, вважаємо за необхідне ввести в П(С)БО 10 певні критерії сумнівності заборгованості дебіторів: порушення справи про банкрутство; наявність претензій з боку інших контрагентів або держави; прострочення сплати боргу на n днів; ухилення дебіторів від спроб фіксування графіків погашення заборгованості.

12. Рекомендовано Підприємство «ХХХ» виділити особу, на яку будуть покладені основні завдання щодо контролю та управління дебіторською заборгованістю. Запропоновано до основних функцій відділу контролю (особи) за дебіторською заборгованістю на підприємстві додати проведення аналізу потенційних покупців та замовників стосовно їх платоспроможності та надійності. Обґрунтовано, що досягнення повноти та комплексності процесу вдосконалення управління дебіторською заборгованістю можливе лише при постійній перевірці наявних та потенційних клієнтів, їх диверсифікації, чіткого планування можливої наявності заборгованості та її безперервного моніторингу, а також за допомогою використання відповідних форм рефінансування (факторинг, спонтанне рефінансування, ведення обліку векселів) дебіторської заборгованості.

13. Запропоновано удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості за рахунок включення в програму блоку аналізу дебіторської заборгованості. Основним показниками для аналізу дебіторської заборгованості мають бути: оборотність дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, середній період інкасації дебіторської заборгованості, коефіцієнт ефективності інвестування засобів в дебіторську заборгованість та інші.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Борзенко І.А., Лук'янов П.О., Заглада К.А. Інвентаризація як метод внутрішнього контролю на підприємстві. *Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства*: збірник наукових праць. Харків: ХНТУСГ, 2020, № 3. С. 93-96.

2. Борзенко І.А., Рибка Л.П., Заглада К.А. Обліково-аналітичне забезпечення в системі управління підприємством. *Актуальні проблеми розвитку сучасної науки*: матеріали XV всеукр. наук-практ. конф., (м. Полтава, 21 травня 2020 р.). Полтава: Видавець Шевченко Р.В., 2020. С. 150-152.

АНОТАЦІЯ

Борзенко І.А. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах оподаткування (за даними Підприємство «XXX»). – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеню вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2020 р.

Кваліфікаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємствах агропродовольчої сфери.

У роботі розглянуто теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості. Проаналізовано динаміку ефективності виробничо-господарської діяльності та фінансового стану підприємства «XXX». Досліджено стан обліку дебіторської заборгованості на підприємстві «XXX» та наведені перспективні напрями їх покращення.

Встановлено, що важливим напрямком в управлінні дебіторською заборгованістю, що спрямований на її зменшення, є підвищення рівня контролю за нею шляхом впровадження на підприємстві спеціальних відділів (особи), які безпосередньо відповідають за стан дебіторської заборгованості у процесі усього циклу його діяльності. Запропоновано до основних функцій відділу контролю (особи) за дебіторською заборгованістю на підприємстві додати проведення аналізу потенційних покупців та замовників стосовно їх платоспроможності та надійності.

Визначення величини резерву сумнівних боргів за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості рекомендується здійснювати з урахуванням певних критеріїв сумнівності заборгованості дебіторів: порушення справи про банкрутство; наявність претензій з боку інших контрагентів або держави; прострочення сплати боргу на n днів; ухилення дебіторів від спроб фіксування графіків погашення заборгованості.

Доповнено програму аудиту розрахунків з покупцями і замовниками блоком аналізу дебіторської заборгованості за відповідними показниками.

Ключові слова: облік, обліково-аналітичне забезпечення, аудит, дебіторська заборгованість, розрахунки, покупці, замовники.

SUMMARY

Borzenko I.A. Accounting and analytical support of receivables management in modern tax conditions (according to the data of PJSC «XXX»).
– Manuscript.

Qualification work for the Bachelor's degree in specialty 071 «Accounting and taxation». – Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2020.

Qualification work is devoted to the substantiation of theoretical and practical recommendations for improving the accounting and analytical support of receivables management in the agri-food sector.

The paper considers the theoretical principles of accounting for receivables. The dynamics of efficiency of production and economic activity and financial condition of PJSC «XXX» are analyzed. The state of accounting for receivables in PJSC «XXX» is studied and promising areas for their improvement are given.

It is established that an important direction in the management of receivables, aimed at reducing it, is to increase the level of control over it by introducing special departments (persons) that are directly responsible for the state of receivables during the entire cycle of its activities. It is proposed to add an analysis of potential buyers and customers in terms of their solvency and reliability to the main functions of the department of control (persons) over receivables at the enterprise.

Determining the amount of the provision for doubtful debts by the method of applying the absolute amount of doubtful debts is recommended to take into account certain criteria of doubtful debts of debtors: bankruptcy proceedings; the presence of claims from other counterparties or the state; debt arrears for n days; evasion of debtors from attempts to fix debt repayment schedules.

The program of audit of settlements with buyers and customers with the block of the analysis of receivables on the corresponding indicators is supplemented.

Key words: accounting, accounting and analytical support, audit, receivables, calculations, buyers, customers.